

Achteruitkijkspiegels gevraagd

Gerard Ouweneel

Het in 1937 verschenen *Zien is Kennen!* omschreef de status van de Sperwer in de natie voor toen als een 'vrij zeldzame broedvogel, meest in het Oosten van ons land. Enkele paren in de duinen'. Dit 'zakdetermineerboek van alle in Nederland voorkomende vogels' kreeg ik in augustus 1950, bijna 70 jaar geleden dus. Het presentje veranderde het bestaan duchtig en, naar later zou blijken, niet alleen het mijne. De auteurs, Nol Binsbergen en Dirk Mooij, noemden de Sperwer een 'woeste roofvogel'. Dat is wat vriendelijker dan Jac. P. Thijsse die begin vorige eeuw in zijn *Het Vogeljaar* hem de meest gevreesde roofvogel noemde, met een welverdiende reputatie waarvan je rilde. De grote Jac. P. achtte toen het bestaan van de Sperwer uitsluitend te billijken 'op gronden van hoge filosofie'.

Tachtig jaar geleden week de verspreiding en de status van *Accipiter nisus* dus grondig af van de huidige. De opkomst van laagveen- en kleigronden als sperwerbroedgebied in dit land staat treffend weergegeven in het Sovonrapport over het reilen en zeilen van onze broedvogels in 2016. Hoezeer de Nederlandse avifauna alleen al veranderde in de periode dat ik naar vogels kijk, verbaast steeds opnieuw! In gezelschap van jongere vogelaars schijn ik dan ook het woord 'vroeger' vaak in de mond te nemen. Soms tot vervelens toe, meen ik nu en dan uit reacties te kunnen opmaken.

De Mazzelaar

Maar goed. Zag ik 'vroeger' hier op de klei uitsluitend Sperwers doorkomen als trek- kers in het najaar en zo nu en dan eentje in de wintermaanden, tegenwoordig is *nisus* het jaar rond een tuinsoort. Vrijwel dagelijks kan ik hem inbrengen op de lokale waarnemingsite, zodat vogelwerkgroepcollega's suggereren dat ik de hele dag naar buiten koekeloer. Dat ontken ik, zij het dat echtgenote Els er anders over denkt. Aanvankelijk stroopte *nisus* alleen 's winters de tuinen af. Maar alweer jarenlang komt hij in of bij ons dorpswijkje op de Hoekschewaardse klei ook broeden. Voor zijn status als vast lid van de vogelbevolking van het Maasdamse Plan Oost was nodig een gevarieerd tuinenbestand met daarin opstalletjes en rondom een op hoogte gekomen groengordel, de scheiding tussen het wijkje en de obligate rondweg. Bij die tuinen overheerst het beton (nog?) niet. De vogeldrukke vinden enkele tuinbezitters best aardig, zodat ze hun vogels faciliteren door het verstrekken van versnaperingen en het aanbrengen van constructietjes waarvan Vivara en de winkel van Vogelbescherming beweren dat de vogels deze leuk vinden. Ik doe daaraan mee. En tenslotte was, en is, voor de sperwer- rentree, en die van andere roofvogelsoorten, vooral een enorme aanpassingsbereid- heid nodig aan de mores van het Nederland van anno 2018.

'Onze' Sperwers, frontloge achter de tuin- pui, vormen voor mij, als schrijver van stukjes over vogels die ook graag kijkt naar (roof)vogelgedrag, een bron van genoeg- en, nieuwsgierigheid en inspiratie. Denk niet dat ik het sperwerspektakel uitsluitend

gerieflijk vanuit een leunstoel observeer. Òf ik spring gealarmeerd op na een kreet van Els 'hij is er weer'. Òf ik zie hem aan de voorkant laag door de straat komen aanspurten, vaardig zwenkend om geparkeerde auto's en arglistig gebruikmakend van straatmeubilair en heggen om onopgemerkt te blijven. Want reken erop dat *nisus* in zijn jachtgebied ieder obstakel heeft opgeslagen dat hem van nut kan zijn bij overrompelingsstrategieën, en die kennis uitbuit. Zie ik hem het zijpad inschieten om zich tussen het in de achtertuin bezig zijnde mussenzooitje te storten, dan hol ik naar achteren om besmuikt tussen de gordijnen door te loeren of de raid succes had. Meestal is dat niet het geval maar toch dusdanig vaak wèl dat onze tuin uitgroeide tot een vaste halteplaats op jachtetappes door Plan Oost. Op één voorjaarsdag in 2018 hadden we hem 's morgens vóór twaalfen al driemaal door de tuin zien rauzen. En ook die ochtend hadden we echt niet aldoor naar buiten zitten gluren.

Ik schrijf 'hem' omdat het meestal een mannetje is dat met bravoure zich allerlei vrijheden achter gene zijde van de pui permitteert. Aan de hand van zijn 'piercings', het patroon van grote witte vlekken op de schouders die hem een gepokt en gemazzeld uiterlijk geven, denken wij dat het al een paar jaar dezelfde tarsel betreft. Onder de naam Mazzelaar speelde hij een hoofdrol in menige sperwercolumn. Maar wellicht heeft hij zijn kenmerkende piercings via genen doorgegeven. Het wijfje onderneemt evenzeer jachtraids door de wijk maar laat zich toch minder frequent zien en gedraagt zich afstandelijker.

Nadat het sperwerstel van Plan Oost in 2017 erin slaagde vier pullen vliegvlug te krijgen, werden voorjaar 2018 sperwers dusdanig dagelijkse kost dat ik een waarnemingenregister met bijzonderheden begon bij te houden. Nog een paar seizoenen materiaal verzamelen en dan vlas ik erop tot een 'Life of Mazzelaar' te komen. Het was overigens niet moeilijk het nest te vinden. Het lag op minder dan 150 meter van de achtertuin, en inderdaad in het Plan Oost groengordeltje. Omdat ik als (ouderwetse?) vogelbeschermmer het adagium huldig dat, althans wat roofvogels betreft, de beste nestbescherming is ervandaan te blijven, ben ik er nadien niet meer heengegaan. Dus de beheerder van het nestkaartarchief zal het zonder de registratie van het Plan Oost sperwerstel moeten doen, tenzij het ambitieuze roofvogelteam van onze vogelwerkgroep daarin voorziet. Die namen begin juli een kijkje en stelden vast dat de drie takkelingen bijna op uitvliegen stonden. Ze kregen een ring, waarbij het wijfje zich zodanig furieus gedroeg dat het 'woeste roofvogel' van Binsbergen en Mooij aardig waargemaakt werd. Om na te gaan of vroeg of laat een van de bewuste jongen zich in Plan Oost gaat vestigen en alsdan die ring hem of haar herkenbaar maakt, ben ik met die ringsessie in mijn sas.

Drie jonge Sperwers op nest in groenstrook, Maasdam, zomer 2018 (Foto: Martin Mollet). *Three nestling Sparrowhawks in Maasdam, summer 2018.*

Voedersilo

Op jachtstrategieën, bemachtigde prooien, sperwerbadfestijnen in de vijver, kruip-door-sluip-door aanvliegtechnieken en gebruik van uitkijkposten hoop ik dus eens in een ‘The Life of Mazzelaar’ terug te komen. En ook op de sussende woorden waarmee ik me moet wenden tot burens die niet kunnen verkroppen dat hun lieve mussen en meesjes spartelend afgevoerd worden. Hier alleen nog aandacht voor voedselsilo’s die Sperwers het behalen van jachtsucces vergemakkelijken. Om ons mussenzootje, mezen, Groenlingen en de afgelopen winter ook een paar fraaie Kepen te behagen, hebben wij ook zo’n geval hangen, een Vat der Danaïden van bijna 40 centimeter hoog met vier openingen. Om die verticale voedselruif gevuld met gehakte zonnebloemkernen te houden, kunnen we wel op en neer blijven lopen en moeten we forse overschrij-

dingen van het vogelvoerbudget incasseren.

Natuurlijk weet onze Mazzelaar al lang dat zo'n voedersilo een verhoogd prooiaanbod dus meer succeskanen oplevert. Die wetenschap bezitten trouwens alle tuinsperwers in dit land en daarbuiten. Onze voedersilo hangt tegen hoge meidoorns aan, met twee openingen aan de haagzijde. In zijn algemeenheid beschouwt het tuinvogelvolkje een sperwer die zijn welhaast dagelijkse accijns aan prooien komt heffen als een soort 'Act of God', een niet te ontlopen risico dat nu eenmaal bij hun bestaan hoort. Waarschijnlijk om de kans te verminderen te worden verschalkt, stelde ik vast dat, om zich tegoed te doen, silobezoekers de naar de meidoornhaag gekeerde openingen prefereren. Die plek geeft ze gelegenheid bij de eerste door collega's geuite alarmkreten direct die haag in te schieten. Nadeel van die ingesloten plek is echter dat ze geen zicht biedt op naderend onraad.

En dat weet Mazzelaar óók deksels goed. Al of geen vogels, hij komt als een grijze schicht rakelings over de coniferenhaag op rechts de tuin in rauzen om direct aan de meidoornzijde van de silo neer te storten. Die silo-achterzijde werd tijdens de jachtpatrouilles door de wijk een van zijn standaardstops. Is er geen vogel, hetgeen toch meestal het geval is, dan is-ie direct weer foetsie. Maar niet zelden is het raak, het resultaat van die seconde tijdwinst die hij boekt omdat het slachtoffer geen vrij zicht had. Eens, in 2017, tijdens een bezoek van een oude vogelaarvriend, zagen wij hoe Mazzelaar een fraaie man Groenling vanachter die silo mee griste, een spoor van langzaam neerddarrelende groengele veertjes achterlatend. 'Zo', riep mijn vriend uit, gelijk iemand die plotseling getuige is van een heterdaadje. En toen, even later, opperde hij het idee dat de fabrikanten van vogelvoedersilo's er goed aan doen hun toestelletjes uit te rusten met achteruitkijkspiegels, zodat de aan de silo aanzittende dierbare musjes en meesjes hun belager kunnen zien aankomen. Waarvan acte! Maar ik zie het nog niet gebeuren.

Literatuur

- Binsbergen N., Mooij D. & Stuurman R. 1942. Zien is Kennen! Uitgever A.G. Schoonderbeek. Laren.
- Boele A., van Bruggen J., Slaterus R., Vergeer J.W. & van der Meij T. 2018. Broedvogels in Nederland in 2016. Sovon-rapport 2018/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Bijlsma R.G. 2018. Snelle veranderingen in het roofvogellandschap. De Takkeling 26: 3.
- Ouweneel G. 2015. Mazzelaar. In: Een aangename onrust: 337-339. Uitgeverij Liverse. Dordrecht.
- Thijse J. P. 1903. Het Vogeljaar. Uitgever A.G. Schoonderbeek, Laren.

Adres: Lijster 17, 3299 BT Maasdam, glo@xs4all.nl